

**MÄÄRATLEMATA
KODAKONDSUSEGA ISIKUTE
SUHTUMISEST EESTI KODAKONDSUSE
SAAMISSE: TEADMISED JA SOOVID**

september-oktoober 2005

Projekt “Määratlemata kodakondsusega isikute
integratsiooni toetamine Eestis”
2004/006-270.05.02.0001

SISUKORD

1.	Sissejuhatus.....	3
2.	Kokkuvõte ja järeldused	4
3.	Detailne ülevaade uuringu tulemustest	
3.1.	Uuringu korraldusest.....	9
3.2.	Riigi hoiakust määratlemata kodakondsusega isikutesse	12
3.3.	Millist kodakondsust sooviksid määratlemata kodakondsusega isikud saada.....	14
3.4.	Miks määratlemata kodakondsusega isikud soovivad Eesti Vabariigi kodakondsust.....	16
3.5.	Teadmised.....	17
3.6.	Määratlemata kodakondsusega isikute keeleoskus.....	22
3.7.	Eesti keele oskust tõendavate tunnistuste olemasolu.....	23
3.8.	Hinnang suutlikkusele teha ära EV kodakondsuse saamiseks vajalik eesti keele tasemeeksam ja EV põhiseaduse tundmise eksam.....	24
3.9.	Küsitletute senine eksamite tegemise kogemus.....	24
3.10.	Mil viisil on toimunud eksamiks valmistumine.....	25
3.11.	Mis aitaks kõige paremini Eesti kodakondsuse eksamit sooritada.....	26
3.12.	Mida peavad määratlemata kodakondsusega isikud kodakondsuse eksami sooritamisel kõige olulisemateks takistusteks.....	28
3.13.	Teadmine ettevalmistavate kursuste olemasolust.....	29
3.14.	Prognoos järgmiseks 12 kuuks – kui palju inimesi kavatseb osaleda EV kodakondsuse eksamites	30

1. SISSEJUHATUS

Eesti juhtivorganite soov suurendada EV kodakondsete arvu naturalisatsiooni korras kodakondsuse taotlejate arvelt on tingitud paljudest asjaoludest. Üheks olulisemaks on Eestis elavate määratlemata kodakondsusega isikute suur arv, mis moodustab kogu Eesti elanikkonnast rohkem kui ühe kümnendiku. Taoline suhtearv ei kuulu reeglina tänapäevases mõistes euroopaliku demokraatiakultuuri hulka, seda enam Euroopa Liidus. Inimeste arv, kes ei läbi EV kodakondsuse saamiseks vajalike eksamite nõudeid võiks ilmselt olla väiksem. Miks see nii on ja kas saab selles valdkonnas midagi muuta, oligi käesoleva uuringu põhiülesandeks.

Uuringu alateemad jagunevad järgmiselt:

1. Määratlemata kodakondsusega isikute informeeritus Eesti kodakondsuse saamise tingimustest ning võimalustest seda taotleda.
2. Määratlemata kodakondsusega isikute soov saada Eesti kodakondsust ning sammud, mida nad on selle saamiseks teinud ja mis neid sellel teel enim takistab.
3. Lühitest: määratlemata kodakondsusega isikute informeeritus EV põhiseadusest ja eesti keele oskuse mõju testi tulemustele.

Uuringumeetodiks oli küsitlus. Kokku intervjueriti näost näkku meetodil üleriigiliselt 1000 määratlemata kodakondsusega isikut. Küsitlus toimus respondentide kodudes. Tulemuste analüüs põhineb ainult antud küsitluse tulemustel.

2. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Määratlemata kodakondsusega isikud kalduvad hindama Eesti riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse pigem halvaks kui heaks. Riigi suhtumist peab heaks 37% määratlemata kodakondsusega isikutest, halvaks 53%. Vaid kõige nooremate ning kõige vanemate inimeste puhul võib sedastada, et riigi suhtumist peetakse pigem positiivseks kui negatiivseks. Madalama haridusega inimesed hindavad riigi suhtumist kõrgemalt kui haritumad inimesed. Vastaja sünnikoht (sündinud Eestis või mujal) ei mõjusta suhtumise suunda. Need, kes ei soovi tulevikus saada EV kodakondsust, kalduvad riigi suhtumist pidama negatiivsemaks kui need küsitletud, kes soovivad endale tulevikus mingit muud kodakondsuse staatust. Need, kes on juba saanud eesti keele tasemetunnistuse, hindavad võrreldes nendega, kes ei ole saanud mingit eesti keele tasemetunnist, Eesti riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikute suhtes negatiivsemaks. EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamil käimine või mitte käimine, eesti keele oskus või mitte oskamine ei diferentseeri määratlemata kodakondsusega isikute arvamusi Eesti riigi suhtumisest määratlemata kodakondsusega isikutesse. Vastuoksa ootusele, et inimesed, kes on läbinud eesti keele eksami, peavad riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse positiivsemaks võrreldes nendega, kes ei ole seda eksamit sooritanud, ei leia tõestust. Eksamil käimise kogemus pigem muudab inimeste arvamust riigi rollist määratlemata kodakondsusega isikutesse negatiivsemaks.

Kõigist vastajatest soovis saada Eesti kodakondsust 61%. Venemaa kodakondsust soovis saada 13% vastajatest, mõne muu riigi kodakondsust 6% vastanutest ning 17% ei soovinud mingit kodakondsust ehk soovis praeguse olukorra jätkumist. 4% vastanutest aga ei oma tänaseks antud küsimuses veel kindlat arvamust. Mida vanema inimesega on tegu, seda enam ei soovita endale mingit kodakondsust.

EV kodakondsuse saamise peamised motiivid võib jagada kolme rühma:

- a) identiteet/kuuluvus, tunda end täisväärtsliku ühiskonnaliikmena
- b) majanduslik (saada paremat tööd Eestis või välismaal)

c) laste tuleviku kindlustamine.

54% vastajatest on kindlad, et Eesti Vabariigi kodakondsuse saamine aitaks nende konkurentsivõimet Eesti tööturul tõsta. 38% vastajatest pole selles kindlad.

Lähema 12 kuu jooksul planeerib EV kodakondsuse eksamit sooritada 13% määratlemata kodakondsusega isikutest. 14% määratlemata kodakondsusega isikutest (küsitletutest) on proovinud sooritada eksamit Eesti kodakondsuse saamiseks. Nendest, kes käinud Eesti kodakondsuse saamiseks vajalikul eksamil 38% on eksami ka edukalt sooritanud. Eksami sooritanutest 82% käis eksamit tegemas ühe korra, 18% aga korduvalt.

Määratlemata kodakondsusega isikute teadmised Eesti kodakondsuse saamise tingimustest võiksid olla paremad. Küsimusele, millistele tingimustele peab vastama EV kodakondsuse saaja, vastas spontaanselt (vastusevariante ette lugemata) 70% küsitletuist, et eesti keele oskus peab olema sellisel tasemel, et saada hakkama igapäevases elus. 66% arvas, et peab tundma EV põhiseadust ja Kodakondsuse Seadust. 24% inimeste arvates kuulub kodakondsuse saamise tingimuste hulka taotluse esitamise ajal elamine Eestis vähemalt viis aastat alalise elamisloa alusel. 22% vastajate arvates peab omama seaduslikku sissetulekut, 16% leiab, et kodakondsuse saamise tingimuseks on lojaalsus Eesti riigile. 11% vastajatest arvab, et Eesti kodakondsuse saamise tingimuseks on elamine Eestis enne 1.07. 1990.a. ning elamine taotluse esitamise ajal samuti Eestis alalise elamisloa alusel. 9% vastajatest on arvamusel, et taotleja ei tohi olla noorem kui 15 aastane. 4% arvates tuleb anda vastav vanne. 8% vastajatest ei osanud antud küsimuse kohta midagi öelda.

Määratlemata kodakondsusega isikud (vastajad) on kõige sagedamini kodakondsuse taotlemise tingimustest teada saanud sõpradelt, sugulastelt, tuttavatelt (63%). 61% juhtumitest pärineb info massimeediast. Esimene allikas lihtsalt ei pruugi olla tõene, teine aga pole reeglina süstemaatilisi teadmisi andev. 32% inimestest on Eesti kodakondsuse taotlemise tingimustest saanud teada kolleegidelt, 21% aga infovoldikutest, infolehtedest. Päril olulist rolli on mänginud Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, sest tervelt 18% määratlemata kodakondsusega isikutest (vastajatest) on isiklikult käinud KMA-s vastuvõtul, 10% on käinud KMA koduleheküljel, 5% on kirjalikult pöördunud KMA poole. 9% küsitletutest on käinud eesti keele kursustel. 4% küsitletutest on aga osalenud spetsiaalsetel kursustel, mis

valmistavad ette Kodakondsuse Seaduse teadmise eksamiks. Täpsustava küsimuse toel suurenes viimati nimetatud kursustel käinute arv 15%ni.

Kui rääkida Eesti keele oskamise tasemest, siis 22% määratlemata kodakondsusega isikutest (vastajatest) ei saa kõnekeelest üldse aru. Talutavalt (väga hästi ja keskmiselt) saab keelest aru 44% määratlemata kodakondsusega isikutest. 24% ei oska üldse eesti keeles lugeda. Talutavalt teeb seda 49%. 33% määratlemata kodakondsusega isikute keeleoskus on selline, et neil puudub oskus eesti keeles suhelda. Talutavalt suudab seda vaid 34%. 31% ei oska üldse kirjutada. Talutavalt teeb seda 41%. Üldiselt võib öelda, et määratlemata kodakondsusega isikute keeleoskus on väga nigel. See ei võimalda ka kõige parema tahtmise korral EV kodakondsuse eksamit edukalt sooritada. 63% määratlemata kodakondsusega isikutest ei oma ühtki eesti keele oskust tõendavat tunnistust. Üle 50 aastaste inimeste seas puuduvad sellised inimesed praktiliselt üldse. Nemad aga moodustavad tervelt ühe kolmandiku küsitletutest. Nende inimeste puhul ei tule kõne alla ka eesti keele õpe sellisel tasemel, et nad oleksid võimelised kunagi EV põhiseaduse ja kodakondsuse teadmiste eksamit sooritama. See on kindel osa määratlemata kodakondsusega isikutest, kes Eesti kodakondsust praegustel naturalisatsiooni tingimustel põhimõtteliselt ei saa. Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll suvel korraldatud uuring Tallinna linna 500 Eesti kodakondsust mitteomava isiku hulgas eesti keele rollist viitas ka ühele olulisele probleemile, millele ei ole suurt tähelepanu pööratud – eesti keele kursuste üldiselt madal kvaliteet, mille üle määratlemata kodakondsusega isikud kurdavad.

28% vastajatest väitis, et nad suudaksid praegu tõenäoliselt kodakondsuse taotlemiseks EV põhiseaduse ja Kodakondsuse Seaduse tundmise eksami ära teha. Kontrollimaks, kuivõrd nimetatud väide vastab tõele, kasvõi kõige kergematele testi küsimustele vastates, esitati uuringus 4 kinnist küsimust, mis pärinevad kodakondsuse eksamil juba kasutatud küsimustikest. Samu küsimusi esitati nii eesti kui ka vene keeles.

Eesti keeles oskas kõigile neljale küsimusele anda õige vastuse 7,5 % määratlemata kodakondsusega isikutest, venekeelsele testile vastas kõigile küsimustele õigesti 15,4% küsitletutest. Ainuüksi kasutatud lühi-test näitas, et määratlemata kodakondsusega isikute

enesehinnang oma teadmistele on tugevalt üle hinnatud. Vastajaid ei aita oluliselt seegi asjaolu, millises keeles on küsimused esitatud.

Kui EV põhiseaduse ning kodakondsuse seaduse tundmise eksamit käsitleda kui faktoloogiliste teadmiste, aga mitte eesti keele tundmise eksamit, siis venekeelne test toob märksa suuremad korrektiivid testi tulemustesse. Eestikeelse testi puhul ei osanud 53% vastajatest õiget vastust anda ühelegi küsimusele, venekeelse testi puhul oli selliseid inimesi vaid 6% ehk 9 korda vähem. Probleemi võib näha selles, kuidas on otstarbekas kodakondsuse eksamit interpreteerida, kas seadusesätete tundmist kontrolliva vahendina või paralleelselt ka kui eesti keele teadmisi kontrolliva vahendina.

Kui testi küsimused esitati eesti keeles, siis ka nende hulgas, kes väitsid eesti keelt suhteliselt hästi oskavat, leidis päris palju neid, kes ei saanud küsimustest aru. Eesti keeles esitatud küsimuste puhul kõikus taoliste inimeste osakaal 2%st kuni 28%ni. Samal ajal vene keeles esitatud küsimuste sõnastusest ei saanud aru umbes 1% määratlemata kodakondsusega isikutest. Võib öelda, et EV põhiseaduse ning Kodakondsuse Seaduse tundmise eksami tulemuslikkus paraneks tuntuvalt, kui küsimustele oleks võimalik vastata ka vene keeles.

Käesolevas testis esitati ainult selliseid küsimusi, millele olid lisatud ka võimalikud vastusevariandid. Teatavasti kodakondsuse eksamil esitatakse ka rida lahtisi ehk avatud küsimusi, kus eksaminand peab mängu panema kõik oma keelelised oskused, et küsimusest aru saada ning kirjutada ka õige vastus. Loomulikult on kirjeldatud eksamivorm oma olemuselt nõudlik. Käesolevas uuringus kasutatud testiküsimusi pidasid määratlemata kodakondsusega isikud küllaltki kergeks. Nõnda vastas 63% vastajatest. Test näitas, et tegelikult osutusid küsimused tunduvalt keerukamaks võrreldes sellega, kuidas hindasid testi vastajad. 20% määratlemata kodakondsusega isikutest on arvamusel, et kõige rohkem aitaks neil kodakondsuse eksami tegemisel võimalus vastata küsimustele vene keeles.

Järeldusi

- ✓ Vastajate informeeritus erinevatest võimalustest, kuidas valmistuda kodakondsuse eksamiks ei ole halb, kuid teavitustegevus ei tohiks mingil juhul piirduda ainult seniste kanalitega. Suurenema peaks ametlike infoallikate osa, mis informeerivad inimesi rohkem eksamite sisust, senistest eksamite tulemustest selleks, et vähendada suuliselt võimendatud informatsiooni osakaalu.
- ✓ Eesti keele ebapiisav oskus on suurimaks takistuseks kodakondsuse eksami sooritamisel. Keeleõppes tuleb põhirõhk panna kuni 40 aastaste keeleõppele. Tuleks mõelda selliste keelegruppide moodustamisele, mis arvestaksid rohkem inimeste ealisi iseärasusi. Seeläbi paraneks ka keeleõppe tulemuslikkus. Keeleõppe kvaliteet on võtmesõna. Seeläbi paraneb ka kodakondsuse eksamite tegemise tulemuslikkus.
- ✓ Tõenäoliselt oleks otstarbekas leida võimalusi kodakondsuse eksamiks ettevalmistavatest kursustest osavõtjate kulutuste osaliseks kompenseerimiseks, sest määratlemata kodakondsusega inimesed märkisid kursustel osalemise olulise takistusena nende suhteliselt kõrget maksumust.
- ✓ Tõenäoliselt oleks Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlemise korras mõttekas teha järgmised muudatused suurendamaks uute kodanike sisulist integreerumist Eesti ellu:
 - a) madalaima keeleoskusega inimesed tõenäoliselt ei ole üldse võimelised edukalt sooritama eesti keeles EV põhiseaduse ja Kodakondsuse seaduse tundmise eksamit oma keeleoskuse tõttu. Praegusel juhul täidab kodakondsuse taotlemise eksam kaheksugust funktsiooni: ühelt poolt tähendab see juriidiliste paragrahvide tundmise eksamit, teisalt samas ka eesti keele tundmise eksamit. Kodakondsuse taotlemise eksam võiks olla selline eksam, mis kontrollib ainult inimeste teadmisi. Seetõttu võiks eksami puhul kaaluda võimalust, mille kohaselt saaks inimene eksami

sooritada selles keeles, mis on talle lähedasem. Tähtis on just teadmiste kontrollimine, mitte keeleoskuse taseme kontroll.

- b) Teine muudatus puudutaks kodakondsuse eksami sisu. Sellel võiks oma olemuselt olla märksa laiem kui ainult seaduseparagrahvide tundmist kontrolliv funktsioon. Eksamil võiks olla ka Eesti kultuuri- ja ajaloo tundmist selgitav ülesanne. Seeläbi tõuseks ka Eesti ühiskonda integreerituse tase.
- c) Kolmas ettepanek – EV kodakondsuse saamiseks vajalik eesti keele minimaaloskus peaks olema praegusega võrreldes kindlasti kõrgem,. See peab olema sellisel tasemel, et inimesed tõepoolest suudaksid eesti keeles toime tulla. Praeguse eesti keele miinimumoskusega inimesed reeglina nagunii ei teeks kodakondsuse eksamit ära. Eesti keele oskuse kõrgemad nõuded nõu kompenseeriks inimeste võimalused teha kodakondsuse eksam selles keeles, mis on talle omasem ning mille abiga saab ta tõepoolest oma teadmisi, mitte niivõrd keelelisi oskusi testida.

3. DETAILNE ÜLEVAADE UURINGU TULEMUSTEST

3.1. UURINGU KORRALDUSEST

Et küsitluseks planeeritud aja jooksul polnud võimalik Rahvastikuregistrist saada andmeid Eesti Vabariigis elavate määratlemata kodakondsusega isikute kohta, siis osutus süstemaatilise juhuvalimi tegemine võimatuks. Kasutasime mitmeastmelist juhuvaliku meetodit (määratlemata kodakondsusega isikute proportsioonid võeti Saar Poll varasemate uuringute andmetest), kus viimasel astmel rakendati marsruutmeetodit. Võttes aluseks määratlemata kodakondsusega isikute jaotumuse asumite järgi arvutati välja proportsioonid, kui palju oli vaja küsitleda sihtgruppi kuuluvaid inimesi antud asumites. Seejärel määratleti marsruutide startaadressid (asumi tänav, majanumber ning sammu pikkus marsruudil – iga viies korter). Juhuvliku teel valitud leibkondades küsitleti määratlemata kodakondsusega inimest (juhtumil, kui antud leibkonnas elas sellise tunnusega isik). Juhtumil, kui leibkonnas oli rohkem kui üks määratlemata kodakondsusega isik vanuses 15 aastat ja enam, valiti määratlemata kodakondsusega isikute seast vastajaks inimene sünnipäevameetodit kasutades (kellel neist on järgmisena kõige lähem sünnipäev).

Kokku küsitleti 1000 määratlemata kodakondsusega isikut suulise intervjuu käigus respondentide kodudes.

Ühes küsitluspunktis tehti maksimaalselt vaid 6 intervjuud. Taolise printsiibi rakendamine võimaldas sihtgrupi väga hea geograafilise katvuse ning teeb saadud valimi esinduslikuks sihtgrupi kriteeriume arvestades. Küsitlus leidis aset 145 valimipunktis. Küsitlus toimus perioodil 5. - 12.10. 2005. a.

Küsitletute struktuur kujunes järgmiseks.

Vastaja portree
©SAAR POLL, SEPTEMBER/OKTOOBER 2005

		KOKKU	
		Arv	%
Regioon	Loode-Eesti	500	50,0%
	Kirde-Eesti	405	40,5%
	Kagu-Eesti	74	7,4%
	Edela-Eesti	21	2,1%
Elukohatüüp	Tallinn	453	45,3%
	Tartu	33	3,3%
	Narva	204	20,4%
	Kohtla-Järve	86	8,6%
	Pärnu	21	2,1%
	Teised maakonnakeskused	79	7,9%
	Teised linnad (alevid)	124	12,4%
Sugu	Mees	451	45,1%
	Naine	549	54,9%
Vanus	15-19	119	11,9%
	20-29	150	15,0%
	30-39	208	20,8%
	40-49	199	19,9%
	50-59	196	19,6%
	60+	128	12,8%
Haridus	Põhiharidus ja vähem	226	22,6%
	Keskharidus	632	63,2%
	Kõrgharidus	142	14,2%
KOKKU		1000	100,0%

Vastaja portree
©SAAR POLL, SEPTEMBER/OKTOOBER 2005

		KOKKU	
		Arv	%
Kas Te olete sündinud Eestis?	Jah	512	51,2%
	Ei	488	48,8%
Haridus	Põhiharidus ja vähem	52	5,2%
	Lõpetamata keskharidus	131	13,1%
	Ametikool, mis ei anna keskharidust	43	4,3%
	Ametikool, mis annab keskhariduse	374	37,4%
	Keskharidus	258	25,8%
	Kõrgharidus	142	14,2%
Põhitegevus	Juht, allüksuse juht	16	1,6%
	Spetsialist, kes ei ole juht	18	1,8%
	Kontoritöötaja	113	11,3%
	Teenindussektori töötaja	36	3,6%
	Reatöötaja, kes teeb füüsilist tööd	150	15,0%
	Pensionär (mitte-töötav), invaliid	314	31,4%
	Koduperenaine, lapsehoolduspuhkusel	129	12,9%
	Õpilane, üliõpilane	26	2,6%
	Ajutiselt mitte-töötav, töötu	137	13,7%
	Muu	61	6,1%
Perekonnaseis	Üksik	234	23,4%
	Abielus	439	43,9%
	Elab koos partneriga	114	11,4%
	Elab lahus/lahutatud	125	12,5%
	Lesk	88	8,8%
Sissetulek ühe pereliikme kohta	Kuni 1500kr.	152	15,2%
	1501 - 2000 kr.	104	10,4%
	2001 - 2500 kr.	142	14,2%
	2501 - 3500 kr.	250	25,0%
	3501 - 5000 kr.	142	14,2%
	Üle 5000 kr.	61	6,1%
	Raske öelda/keeldus	149	14,9%
KOKKU		1000	100,0%

3.2. RIIGI HOIAKUST MÄÄRATLEMATA KODAKONDSUSEGA ISIKUTESSE

Kuidas määratlemata kodakondsusega isikud hindavad Eesti riigi suhtumist Eestis elavatesse inimestesse, kes ei oma Eesti kodakondsust? Küsitlus näitas, et seda hinnatakse pigem halvaks kui heaks. Riigi suhtumist peab heaks 37% määratlemata kodakondsusega isikutest, halvaks 53%. Kõige nooremate (15-19 aastaste) ja üle 60 aastaste inimeste seas on rohkem neid, kes peavad suhtumist pigem heaks kui halvaks. Kõigis ülejäänutes gruppides on nende inimeste osa suurem, kes peavad riigipoolsest suhtumist pigem heaks kui halvaks. Kõige negatiivsemalt hindavad riigi suhtumist 40-59 aastased inimesed.

Meeste ja naiste suhtumistes puuduvad erinevused. Hariduslikult kujunevad päris selged suhtumiste erinevused. Mida madalama haridusega inimesega on tegu, seda suurem on tõenäosus, et riigipoolset suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse hinnatakse pigem heaks kui halvaks.

Mida kõrgem on vastaja haridus, seda enam leiab nende seas inimesi, kes ei oska oma seisukohta määratleda. Üksikult elavad inimesed näevad riigi suhtumises pigem head kui halba. Abielus või siis lahutatud inimesed aga kalduvad selles suhtumises nägema rohkem halba kui head.

Päris huvitav on asjaolu, et inimese sünnikoht ei diferentseeri vastajate seisukohti. Nii need, kes on Eestis sündinud kui ka need, kes sündinud väljaspool Eestit, peavad riigi suhtumist pigem halvaks kui heaks.

Ka inimeste sissetulek ei osutu tugevaks suhtumisi diferentseerivaks teguriks. Suhtumine on kõigis sissetulekugruppides valdavalt ühetaoline.

Need inimesed, kes soovivad saada Eesti kodakondsust, peavad Eesti riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse teistega võrreldes (need, kes soovivad saada

Venemaa, mõne teise riigi või ei soovi üldse saada mingit kodakondsust) kõige paremaks. Kuid siinkohal tuleb kindlasti ära märkida, et siiski ka selle kategooria inimeste seas on rohkem neid, kes peavad riigi suhtumist pigem halvaks kui heaks (suhtumist peab halvaks 50% ja heaks 41%).

Kõige negatiivsemal arvamusel riigi suhtumisest määratlemata kodakondsusega isikutesse on need vastajad, kes soovivad endale mõne muu riigi kodakondsust.

Kui võrrelda inimeste arvamusi vastavalt sellele, milline on nende eesti keele oskus, siis selgub, et negatiivseimal seisukohal on vastajad, kes on teinud algtaseme või A/B kategooria eesti keele eksami. Seega keeleeksami sooritamine ei muuda inimeste hinnanguid positiivsemaks riigi suhtumisest määratlemata kodakondsusega isikutesse.

Ka asjaolu, kas inimene on proovinud või mitte proovinud sooritada eksamit Eesti kodakondsuse saamiseks, ei muuda määratlemata kodakondsusega isikute arvamusi riigi rollist ei paremaks ega halvemaks. Küll aga inimeste enesehinnang sellesse, kuivõrd nad tunnevad EV põhiseadust, osutub küllalt oluliseks inimeste arvamusi diferentseerivaks teguriks. Nendest, kes ütlevad, et nad tunnevad põhiseadust hästi, peab riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse heaks 49%. Nendest, kes hindavad oma teadmisi halvaks, peab riigi suhtumist heaks 35%.

Kodakondsuse Seaduse tundmine osutub samalaadseks suhtumisi eristavaks tunnuseks. Need, kes peavad oma teadmisi heaks, hindavad võrreldes nendega, kes peavad oma teadmisi halvaks, riigi suhtumist määratlemata kodakondsusega isikutesse rohkem positiivseks.

Eesti keelest arusaamine, selle oskamine erinevatel tasemetel või siis eesti keele mitteoskamine (või nõrk oskus) ei diferentseeri arvamusi riigi suhtumisest määratlemata kodakondsusega isikutesse.

3.3. MILLIST KODAKONDSUST SOOVIKSID MÄÄRATLEMATA KODAKONDSUSEGA ISIKUD SAADA

Kõigist vastajatest soovis saada Eesti kodakondsust 61%. Venemaa kodakondsust soovib saada 13% vastajatest, mõne muu riigi kodakondsust soovib saada 6% vastanutest ning 17% ei soovi mingit kodakondsust ehk nad soovivad praeguse olukorra jätkumist. 4% vastanutest aga ei oma tänaseks veel kindlat arvamust.

Naised soovivad Eesti kodakondsust mõnevõrra rohkem kui mehed. Mehed avaldavad suuremat soovi saada Vene kodakondsus.

Vanus omab väga suurt rolli suhtumises kodakondsuse valikusse. Mida noorema inimesega on tegu, seda rohkem leidub neid, kes soovivad EV kodakondsust. Näiteks 15-19 aastaste seas on 82% neid, kes soovivad Eesti kodakondsust, samas üle 60 aastaste hulgas on samasuguse sooviga inimesi ainult 34%. Venemaa kodakondsuse saamise soov on kõige populaarsem üle 40 aastaste inimeste seas ning küllalt kõrge on see kõige nooremate inimeste hulgas.

Eksisteerib väga selge seos vanuse tunnuse ning soovi vahel mitte midagi oma staatuses muuta. Mida vanem on inimene, seda suurem on tõenäosus, et inimene ei soovi mitte mingit kodakondsust. Näiteks sellisel positsioonil on 2% 15-19 aastastest küsitletutest, samas üle 60 aastaste seas leidub taolise seisukohaga inimesi 42%.

Mõne muu riigi kodakondsuse soov on kõige suurem aktiivses töõjõueas olevate (20-49 aastaste) inimeste seas.

Muudatusi ei soovi eeskätt kõige madalama haridustasemega inimesed. Vene või mõne muu riigi (mitte Eesti) kodakondsuse soovijaid leiab enim kõrgharidusega inimeste seas. Kõrgharidusega inimesed soovivad teiste haridusgruppidega inimestega võrreldes kõige rohkem oma praegust kodakondsusalast positsiooni muuta.

Üksikud inimesed tahavad enim Eesti kodakondsust. Abielus inimeste valikud on mõnevõrra mitmekesisemad. Lahutatute hulgas on teistega võrreldes aga enim neid, kes ei soovi oma praegust staatust muuta.

Inimese sünnikoht omab väga olulist rolli selles, millist kodakondsust inimene endale soovib. Nendest, kes on sündinud Eestis, soovib Eesti kodakondsust 73%, samas väljaspool Eestis sündinute hulgas on samasuguse sooviga vaid 47% vastanutest. Viimaste seas on tunduvalt enam neid, kes püriksid Vene kodakondsuse poole (18%) või ei sooviks mingit kodakondsust (24%).

Eesti kodakondsust soovivad kõige rohkem need inimesed, kellel majanduslikus plaanis lähevad asjad hästi, ehk suurima sissetulekuga leibkonnad (87%). Keskmise sissetulekuga inimeste seas leidub teistega võrreldes enim neid, kes ei soovi muudatusi.

Nende hulgas, kes on proovinud sooritada eksamit Eesti kodakondsuse saamiseks võrreldes nendega, kes pole seda katset teinud, leidub tunduvalt enam neid, kes soovivad Eesti kodakondsust (suhtearvud vastavalt 75% ja 58%).

Ka kõik teised küsimused, mis puudutavad inimese teadmisi EV põhiseadusest ning eesti keele oskust, osutuvad sellele, et kellel on teadmisi rohkem, need on tunduvalt rohkem orienteeritud Eesti kodakondsuse saamisele kui need, kellel vastavad teadmised on nõrgad.

Näiteks neist, kellel puudub tunnistus eesti keele eksami sooritamise kohta, soovib Eesti kodakondsust 55% vastanutest. Nende seast, kes oskavad eesti keelt algtasemel (A/B kategooria), soovib Eesti kodakondsust 66% ning neist, kes oskab eesti keelt kesktasemel (C/D kategooria) pürib saama Eesti Vabariigi kodanikuks 73%. Nendest, kes oskavad keelt kõrgetasemel, soovib EV kodakondsust 80% vastajatest (antud alamgruppi kuulub vaid 10 inimest, mistõttu toodud suhtarv ei ole usaldusväärne).

3.4. MIKS MÄÄRATLEMATA KODAKONDSUSEGA ISIKUD SOOVIVAD EESTI VABARIIGI KODAKONDSUST

58% vastajatest soovib läbi EV kodakondsuse tunda ennast Eesti ühiskonna täieõigusliku liikmena. 33% peab seda vajalikuks, sest see võimaldab neil leida paremat tööd Eestis. 25% jaoks on EV kodakondsuse omamine heaks platvormiks välismaale tööle minemisel. 22% leiab, et see tagab nende lastele parema tuleviku. 3% soovib teenida sõjaväes ning 2% soovib minna tööle riigiasutusse.

Lisaks paremale samastumisele riigiga, kus elatakse, kujuneb parema töö saamise motiiv määratlemata kodakondsusega isikutel järgmiseks olulisemaks motiiviks EV kodakondsuse saamisel.

Naised näevad Eesti kodakondsuses suuremaid võimalusi töö saamiseks Eestis, mehed aga töö saamiseks välismaal.

Kui vaadata antud küsimust läbi vanusegruppide, siis selgub, et mida vanema vastajaga on tegu, seda olulisemaks motiiviks EV kodakondsuse saamisel peetakse seda, et nõnda tuntakse end Eesti ühiskonna täieõigusliku liikmena. Näiteks 15-19 aastaste seas on see põhjus esindatud 45%-l küsitletutest, üle 60 aastaste seas aga toob selle põhjuse välja 93% vastanutest. Välismaale tööle mineku hõlbustamise motiivi toovad välja eelkõige noorimad vastajad (15-29 aastased inimesed).

Kõrgharidusega inimeste jaoks on EV kodakondsus kui võimalus saada paremat tööd kas Eestis või välismaal teiste haridusgruppide esindajatega võrreldes tunduvalt väiksema tähendusega.

Üksikute inimeste jaoks (mitte lahutatud ega lesed) on väga oluliseks põhjuseks Eesti kodakondsuse saamisel soov minna välismaale tööle. Need, kellel pere või kes on lahutatud, tahavad ennast üksikutega võrreldes EV kodakondsuse kaudu tunduvalt rohkem identifitseerida Eesti ühiskonnaga.

Vastaja sünnikoht diferentseerib kõige tugevamalt suhtumise motiivi - minna tööle välismaale. Eestis sündinud inimesed soovivad seda ligi kaks korda rohkem kui väljaspool Eestit sündinud inimesed.

Kõrgema haridusega inimesed peavad teiste haridusgruppidega võrreldes EV kodakondsuse saamist olulisemaks kahes aspektis: minna tööle välismaale ja kindlustada lastele parem tulevik.

3.5. TEADMISED

Kuivõrd hästi inimesed hindavad oma teadmisi EV põhiseadusest ning Kodakondsuse Seadusest.

EV põhiseadust tunneb küllaltki hästi 18% küsitletuist. 76% tunneb aga halvasti. 6% ei oska oma seisukohta formuleerida. Kodakondsuse Seadust arvab küllaltki hästi tundvat 23% inimestest, halvasti aga 71%. 7% ei oska oma teadmisi määratleda.

Meeste hinnang oma teadmistele on pisut kõrgem kui naistel. Noored hindavad oma teadmisi märksa kõrgemalt kui vanemad inimesed.

Haridusgruppide lõikes annavad kõige madalama hinnangu oma teadmistele kahe seaduse tundmises keskharidusega inimesed.

Üksikud inimesed, kes on valdavalt noored, hindavad oma teadmisi antud seaduste tundmises kõrgemalt kui abielus või lahutanud inimesed.

Need inimesed, kes on sündinud Eestis, hindavad oma teadmisi tunduvalt kõrgemalt kui need, kes ilmale tulnud väljaspool Eesti riigi piire.

Millised tingimused peavad olema täidetud Eesti kodakondsuse saamiseks

Määratlemata kodakondsusega isikute madal hinnang oma teadmistele EV põhiseadusest ning Kodakondsuse Seadusest leidis kinnituse tegelikkuses, kui intervjuus päriti määratlemata kodakondsusega inimeste käest, millised nõuded on kehtestatud EV kodakondsuse saamiseks. Selles küsimuses ei antud vastajatele ette vastusevariante. Tegu oli nõ avatud küsimusega.

70% vastanuist arvas, et eesti keele oskus peab olema sellisel tasemel, et saaks hakkama igapäevases elus. 66% arvas, et peab tundma EV põhiseadust ja Kodakondsuse Seadust. 24% inimeste arvates kuulub kodakondsuse saamise tingimuste hulka taotluse esitamise ajal elamine Eestis vähemalt viis aastat alalise elamisloa alusel. 22% vastajate arvates peab omama seaduslikku sissetulekut, 16% leiab, et kodakondsuse saamise tingimuseks on lojaalsus Eesti riigile. 11% vastajatest arvab, et tingimuseks on elamine Eestis enne 1.07.1990.a. ning elamine taotluse esitamise ajal Eestis alalise elamisloa alusel. 9% vastajatest on arvamusel, et ei tohi olla noorem kui 15 aastane. 4% arvates tuleb anda vastav vanne. 8% vastajatest ei osanud midagi antud küsimuses öelda.

Järgnevalt küsiti aga konkreetsete tingimuste kaupa, mida on vaja teha selleks, et saada EV kodakondsust. Vastajatele loeti ette mingi tingimus ja päriti, kas antud EV kodakondsust taotlev inimene peab vastama antud tingimusele või mitte.

Tingimus 1: Elada Eestis enne 1.07.1990.a. ning elada taotluse esitamise ajal Eestis alalise elamisloa alusel. 48% määratlemata kodakondsusega isikutest vastas, et see tingimus peab olema täidetud, 40% arvas, et seda tingimust ei ole.

Tingimus 2: Elada taotluse esitamise ajal Eestis vähemalt 5 aastat alalise elamisloa alusel. 76% määratlemata kodakondsusega isikutest vastas, et see tingimus peab olema täidetud, 16% vastas, et see tingimus ei pea olema täidetud.

Tingimus 3. Olla mitte noorem kui 15. aastane. 38% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 50% arvates aga mitte.

Tingimus 4. Eesti keele oskus peab olema sellisel tasemel, et saaks hakkama igapäevases elus. 94% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 5% arvates aga mitte.

Tingimus 5. Peab tundma EV põhiseadust ja Kodakondsuse Seadust. 94% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 5% arvates aga mitte.

Tingimus 6. Peab omama seaduslikku sissetulekut, mis tagab taotleja ja tema ülalpeetavate äraelamise. 71% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 22% arvates aga mitte.

Tingimus 7. Taotleja peab olema lojaalne Eesti riigi suhtes. 79% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 14% arvates aga mitte.

Tingimus 8. Taotleja peab kodakondsuse saamiseks andma vastava vande. 38% määratlemata kodakondsusega isikutest arvas, et see tingimus peab olema täidetud, 47% arvates aga mitte.

Võrreldes vastuseid üldisele küsimusele, millistele tingimustele peab EV kodakondsuse taotleja vastama, et saada Eesti kodakondsus ning järgnevat küsimust konkreetsete tingimuste kehtivuse kohta näeme, et teise küsimuse puhul suurenes õigesti vastanute arv võrreldes esimese küsimusega oluliselt.

Kust saadakse infot põhiseaduse ning Kodakondsuse Seaduse kohta

Kõige sagedamini on kodakondsuse taotlemise tingimustest teada saadud sõpradelt, sugulastelt, tuttavatelt (63%). 61%-l juhtumitest pärineb info massimeediast. Esimene allikas lihtsalt ei pruugi olla õige, teine aga pole reeglina süstemaatilisi teadmisi andev. 32% inimestest on Eesti kodakondsuse taotlemise tingimustest saanud teada kolleegidelt, 21% aga infovoldikutest, infolehtedest. Pärilist olulist rolli on mänginud Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, sest tervelt 18% määratlemata kodakondsusega isikutest on isiklikult käinud KMA-s vastuvõtul, 10% on käinud KMA koduleheküljel, 5% on kirjalikult pöördunud KMA poole. 9% inimesi on käinud kursustel, mis valmistavad ette kodakondsuse taotlemise eesti keele eksamiks. Sama palju inimesi on aga käinud kodakondsuse eksami konsultatsioonidel. 4% inimestest on osalenud spetsiaalsetel kursustel, mis valmistavad ette EV põhiseaduse ja Kodakondsuse Seaduse tundmise eksamiks.

Mida noorema inimesega on tegu, seda rohkemate allikate poole on nad pöördunud, et saada teadmisi kodakondsuse saamise tingimuste kohta.

Kõrgema haridusega inimesed on teistega võrreldes olnud oma valikutes aktiivsemad kui madalama haridusega määratlemata kodakondsusega isikud. Nad on vähem pöördunud nõraste allikate poole, kuid seevastu ammutanud infot spetsiaalsetest infomaterjalidest, ise käinud kas KMA-s või siis külastanud KMA kodulehekülge, osalenud spetsiaalsetel keelekursustel ning konsultatsioonidel.

Eestis sündinud inimesed on infoallikate valikul olnud mitmekesisemad kui need, kelle sünnikoht jääb Eestist väljapoole. Viimased toetuvad rohkem meediale ning kolleegidele.

Küsitlus näitab, et inimese hea majanduslik olukord annab talle mõnevõrra suuremad võimalused erinevate infoallikate kasutamiseks.

3.6. MÄÄRATLEMATA KODAKONDSUSEGA ISIKUTE KEELEOSKUS

22% määratlemata kodakondsusega isikutest ei saa kõnekeelest üldse aru. Talutavalt (väga hästi ja keskmiselt) saab keelest aru 44% määratlemata kodakondsusega isikutest. 24% ei oska üldse eesti keeles lugeda. Talutavalt teeb seda 49%. 33% ei saa eesti keeles suhelda. Talutavalt suudab seda vaid 34%. 31% ei oska üldse kirjutada. Talutavalt teeb seda 41%. Traditsiooniliselt on naiste keeleoskus parem kui meestel.

Eksisteerib selge seaduspärasus: mida vanema inimesega on tegu, seda halvem on ka tema eesti keele oskus. Näiteks 15-19 aastastest ei saa kõnekeelest üldse aru 3% , üle 60 aastaste seas leidub mitte aru saajaid 38%.

Põhiharidusega inimestest ei saa kõnekeelest aru 21%, kõrgharidusega inimeste seas on vastav protsent 9. Ükskõik millist eesti keele oskuse aspekti ka ei vaatleks, kõrgharidusega inimeste seas on võrreldes madalama haridusega inimestega umbes 2 korda vähem neid, kellel puuduks üht või teist tüüpi keeleoskus.

Need inimesed, kes on Eestis sündinud, oskavad keelt tunduvalt paremini kui need, kelle sünnimaa jääb väljapoole Eesti piire. See aga tähenda seda, et Eestis sündinud automaatselt eesti keelt oskaksid. Näiteks Eestis sündinud määratlemata kodakondsusega isikute hulgas on 16% neid, kes ei saa kõnekeelest aru, 15% ei oska lugeda eesti keeles, 22% ei saa eesti keeles üldse suhelda ning 19% ei oska üldse eesti keeles kirjutada.

3.7. EESTI KEELE OSKUST TÕENDAVATE TUNNISTUSTE OLEMASOLU

63% määratlemata kodakondsusega isikutest ei oma mingeid tunnistusi eesti keele eksami sooritamise kohta. 18%-l on algtaseme või A/B kategooria tunnistus. Keskmise taseme ehk C/D kategooria tunnistus on 18%-l küsitletutest ning 1%-l vastajatest on eesti keele kõrgtaseme ehk E/F kategooria tunnistus.

Naiste seas on tunduvalt rohkem neid, kellel on mingi eesti keele oskust tõendav tunnistus. Meestest puudub taoline tunnistus 69%-l vastajatest, naiste seas on taolisi inimesi 57%.

Mida vanema inimesega on tegu, seda rohkem on nende seas inimesi, kellel ei ole eesti keele oskust tõendavat tunnistust. Näiteks 15-19 aastaste seas on neid 50%, vanimate inimeste seas 82%. 50 aastaste ja vanemate inimeste seas ei leia sisuliselt ühtki inimest, kellel oleks eesti keele kõrgema taseme tunnistus.

Põhiharidusega inimeste seas on 63% neid inimesi, kellel pole ühtki eesti keele oskust määratlevat tunnistust, kõrgharidusega inimeste seas aga on taolisi inimesi 39%.

Eestis sündinute hulgas leidub rohkem inimesi, kellel on mingi eesti keele oskust tõendav tunnistus kui nende seas, kes on sündinud väljaspool Eestit. Kuid ka Eestis sündinud määratlemata kodakondsusega isikute hulgas on aukartustäratav hulk neid inimesi, kellel pole ette näidata vastavat tunnistust (58%). Mujal sündinud inimeste hulgas on sama kategooria esindajaid aga 67%.

3.8. HINNANG SUUTLIKKUSELE TEHA ÄRA KODAKONDSUSE SAAMISEKS VAJALIK EESTI KEELE TASEMEEKSAM JA EV PÕHISEADUSE TUNDMISE EKSAM

Määratlemata kodakondsusega isikutest deklareeris 43%, et nad kindlasti ei suudaks praegu eesti keele eksamit ära teha. 22% vastanutest arvas, et nad ei suudaks seda tõenäoliselt ära teha. 28% vastajate arvates suudaksid nad selle eksami kindlasti või tõenäoliselt ära teha.

EV põhiseaduse tundmise eksamit ei suudaks kindlasti ära teha 44% vastajatest. Tõenäoliselt ei suudaks seda teha 23% vastajatest. Kindlasti või tõenäoliselt suudaks eksami ära teha 27% vastajatest.

Kodakondsuse tingimusi testivad küsimused näitasid väga ilmekalt, et suurem osa määratlemata kodakondsusega isikutest tõepoolest ei suudaks nimetatud eksameid ära teha. Järelikult inimeste enesehinnang ning materjali tundmise tase on kooskõlalised näitajad, ehk nad näitavad asjade reaalsel seisul.

3.9. EKSAMITE TEGEMISE SENINE KOGEMUS

14% küsitletutest on proovinud sooritada EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamit. Neist vaid 38% sooritasid selle eksami edukalt. 62% kukkus eksamil läbi. Meeste ja naiste arv, kes eksamile on läinud, on võrdne, kuid mehed on olnud edukamad kui naised.

Nooremate inimeste hulgas on võrreldes vanemate inimestega kordades rohkem neid inimesi, kes on käinud EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamit sooritamas. Ja nende eksamitulemused on olnud märksa tulemuslikumad kui vanematel inimestel.

Kõrgharidusega inimeste seas leidub võrreldes madalama haridusega inimestega rohkem neid, kes on käinud EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamil ning reeglina on ka eksamite sooritamise tulemuslikkus kõrgem.

Perekonnaseis mõjustab oluliselt inimeste valikuid, kas käia või mitte käia eksamil. Perekonnainimesed ja lahutatud on vähem pürginud eksamitele kui üksikud inimesed. Viimastel on tõenäoliselt vaba aega mõnevõrra rohkem, mida nad saavad pühendada ette valmistamiseks end eksamiks.

Eestis sündinute seast leiame võrreldes teiste inimestega ligi kaks korda rohkem inimesi, kes on käinud EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamil ning nende eksamite sooritamise tulemuslikkus on olnud kõrgem.

Jõukamate inimeste hulgast leiame rohkem EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamil käinuid. Kuid eksamite sooritamise tulemuslikkus ei korreleeru inimeste sissetulekute suurusega.

Nendest inimestest, kes on käinud eksamil, on piirdunud ühe korraga 81%. Kaks korda käis eksamil 12%, kolm ja rohkem korda on käinud eksamit tegemas 7% eksamil käinutest. Esimesel korral läbikukkunutest paljud ei lähe eksamit uuesti tegema. Tuletame meelde, et neist küsitletutest, kes olid eksamil käinud (sõltumata sellest, kas nad tegid eksamit ühe või rohkem korda), läbis eksami edukalt vaid 38% vastajaist.

3.10. MIL VIISIL ON TOIMUNUD EKSAMIKS VALMISTUMINE

46% küsitletuist käis spetsiaalsetel kodakondsuse eksamiks ettevalmistavatel kursustel. 42% õppis spetsiaalsete materjalide järgi. Eesti keeles õppis EV põhiseadust 35% küsitletuist, vene keeles aga 23%. Eksamiks valmistumisel konsulteeris 21% küsitletuist nende inimestega, kes olid eksamil juba käinud. Küsitlus näitas, et nõ mütsiga lööma tulevased eksaminandid ei läinud, vaid pöördusid oluliste infoallikate poole.

Naised pöördusid märksa rohkem erinevate allikate poole. Mehed õppisid seevastu naistega võrreldes märksa rohkem EV põhiseadust ja Kodakondsuse Seadust kas eesti või vene keeles.

Vanemad inimesed käisid märksa rohkem kui noored inimesed spetsiaalsetel ettevalmistuskursustel. Noored aga õppisid ise vastavaid seadusi kas eesti või vene keeles.

Madalama haridusega inimesed eelistasid kas ise õppida vastavaid seadusi eesti keeles või siis kasutasid selleks spetsiaalseid materjale. Kõrgema haridusega inimesed aga eelistasid kas käia eksamiks ettevalmistavatel kursustel või kasutada spetsiaalseid materjale.

3.11 MIS AITAKS KÕIGE PAREMINI EESTI KODAKONDSUSE EKSAMIT SOORITADA

Määratlemata kodakondsusega isikud toovad peamiste teguritena välja järgmised võimalused (kõige tähtsamad tegurid):

- 1) Spetsiaalsed kursused, mis aitavad sooritada EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamit -31% vastajatest
- 2) Tasuta kursused – 27% vastajatest
- 3) Kui oleks võimalus vastata eksamiküsimustele vene keeles – 20% vastajatest

Ülejäänud aspektid nagu materiaalne stiimul, rohkem ettevalmistuseks vajalikke materjale, ühiskonna või sugulaste/sõprade moraalne toetus omasid tunduvalt väiksemat tähendust.

Meeste/ naiste seisukohad on väga sarnased. Vanemad inimesed soovivad rohkem eksamil vastata vene keeles kui nooremad inimesed. Madalama haridusega inimesed soovivad teistega võrreldes rohkem spetsiaalseid kursusi ning võimalust vastata küsimustele vene keeles.

3.12. MIDA PEAVAD MÄÄRATLEMATA KODAKONDSUSEGA ISIKUD KODAKONDSUSE EKSAMI SOORITAMISEL KÕIGE OLULISEMATEKS TAKISTUSTEKS

Kõige suuremad raskused on seotud arusaamisega, nii eesti keele vähese tundmisega (51%) kui ka sellega, et eksamiküsimustes on rasked sõnad ja terminoloogia (43%).

43% inimestest peab kursusi liiga kalliteks. 42% viitab sellele, et nad teavad liiga vähe EV põhiseadust.

Ülejäänud põhjused on pigem psühholoogilist laadi:

- a) ebakindlus eksami tegemisel (39%)
- b) ajapuudus eksamiks valmistumiseks (38%)
- c) raskused uue materjali omandamisel seoses vanusega (32%)
- d) närviline õhkkond eksamil (22%)

18% inimestest ütleb, et puudub soov seda eksamit teha ja 21% väidab, et selleks puudub vajadus. 12% vastajatest viitab sellele, et puuduvad spetsiaalsed ettevalmistamist abistavad materjalid ning 4% vastajatest väidab, et puuduvad vastavad kursused.

Naised rõhutavad võrreldes meestega rohkem terminoloogilisi probleeme, kursuste kallidust ning vanust kui takistust uue materjali omandamisel.

Vanematel inimestel on võrreldes noorematega rohkem probleeme eesti keele oskusega. Keskealised inimesed kaebavad aga enam kursuste kõrge hinna üle. Tööjõueas inimesed kaebavad rohkem ajapuuduse üle. Vanemad inimesed aga viitavad enam sellele, et neil puudub selleks vajadus. Nooremad samas peavad takistuseks ka spetsiaalsete õppematerjalide puudumist.

Madalama haridusega inimesed viitavad teiste haridusgruppidega võrreldes rohkem sellele, et neil puudub vajadus või puudub soov seda eksamit sooritada.

Kesk- ja kõrgharidusega inimesi takistavad eksami tegemisel märksa erinevamad asjaolud. Seda nii psühholoogilised aspektid nagu ajapuudus, ebakindlus, närvilisus eksamil, raskused materjali omandamisel vanuse tõttu kui ka materiaalsed (kallid kursused).

3.13. TEADMINE ETTEVALMISTAVATE KURSUSTE OLEMASOLUST

80% määratlemata kodakondsusega isikutest teab taoliste kursuste olemasolust. Nooremad on neist paremini informeeritud kui vanemad inimesed. Madalama haridusega inimesed on neist kursustest vähem kuulnud kui haritumad inimesed.

Eestis sündinud inimesed teavad neist kursustest mõnevõrra rohkem kui teised inimesed.

Sellistel kursustel on osalenud 25% määratlemata kodakondsusega isikutest. 6% on neil käinud mitmel korral. Naised on neil kursustel osalenud märksa rohkem kui mehed (naistest osales 31%, meestest 13%).

Kõige sagedasemad kursustel käijad on inimesed vanuses 30-49 aastat. Väikseim osalus on üle 60 aastaste inimeste seas.

Mida kõrgem on inimese haridustase, seda suurem on tõenäosus, et ta on käinud ettevalmistavatel kursustel.

3.14. PROGNOOS JÄRGMISEKS 12 KUUKS – KUI PALJU INIMESI KAVATSEB MINNA KODAKONDSUSE EKSAFILE

13% kõigist küsitletutest plaanib eksamile minekut. Naiste hulgas on soovijate arv mõnevõrra suurem kui meeste seas.

Mida noorem on inimene, seda suurem on tõenäosus, et minnakse EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamile.

Keskharidusega inimesed on suurimad mitteminejad või siis kahtlejad. Madala haridusega inimestest 18% ja kõrgharidusega inimestest 21% plaanib EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamile minna.

Eestis sündinud inimeste seas on märksa enam neid, kes plaanivad eksamile minemist kui nende seas, kes on sündinud väljaspool Eestit.

Need inimesed, kes kavatsevad EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamile minna, valivad ettevalmistumiseks sisuliselt täpsed samad vahendid, mida on teisedki inimesed senini teinud. See tähendab, et kõige enam hinnatuks vahendiks on kodakondsuse eksamiks ettevalmistavad kursused (47%) ja õppimine spetsiaalsete materjalide alusel (45%). 34% inimestest soovib aga EV põhiseadust/ Kodakondsuse Seadust iseseivalt õppida, tudeerides ise algallikaid kas eesti või vene keeles.

Naised eelistavad võrreldes meestega pisut rohkem kursusi ja spetsiaalseid materjale, mehed aga õpivad rohkem eestikeelsetest seadustest või konsulteerivad eksamil käinutega.

Vanemad inimesed peavad kõige olulisemaks õppida seaduste venekeelseid variante. Nooremad inimesed kalduvad eelistama eestikeelseid seadusi või siis kursusi ehk ka spetsiaalseid materjale.

Kõrgharidusega inimesed eelistavad võrreldes madalama haridusega inimestega tunduvalt rohkem kursusi. Taoline valik on tingitud eelkõige madalama haridusega inimeste väiksemast sissetulekust, mis ei võimalda kursusi prioriteediks pidada.

Testimaks seda, kuivõrd on määratlemata kodakondsusega isikud kursis EV põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamil esitatud küsimustega, esitasime neile 4 küsimust nii eesti kui ka vene keeles.

Kõigepealt esitasime kõik küsimused eesti keeles ning alles seejärel vene keeles. Tegu oli küsimustega, mille puhul olid vastusevariandid ette antud.

Küsimused olid järgmised:

1. Milliseid Eesti seadusi peab tundma välismaalane, kes soovib naturalisatsiooni korras taotleda Eesti kodakondsust?

Vastusevariandid:

- Kõiki Eesti seadusi
- EV põhiseadust ja Kodakondsuse Seadust
- Keeleseadust ja EV põhiseadust

2. Kas Eesti riiklikult korralduselt ühtne riik või föderatiivne riik?

Vastusevariandid:

- Ühtne riik
- Föderatiivne riik

3. Kellel on õigus Eesti kodakondsusele sünnilt? Kas lastel

Vastusevariandid:

- kelle mõlemad vanemad on EV kodanikud
- kes on sündinud Eesti territooriumil
- kelle üks vanematest on Eesti kodanik

4. Mitu liiget on Riigikogus?

Vastusevariandid:

- 101

- 100

- 110

Esimesest küsimusest ei saanud keele oskamatusse tõttu aru 46% vastajatest. Lisaks sellele ei saanud küsimusest aru või ei suutnud teha variantide vahel valikut 13% kõigist vastajatest.

Üle 60 aastaste inimeste seas oli selliseid inimesi 73% vastajaid. Kui nendele lisada veel need, kes teatud määral eesti keelt oskavad, kuid ikkagi ei saanud küsimusest aru, siis jäi esimene küsimus arusaamatuks tervelt 86%le üle 60 aastastest inimestest. Õiget vastust teadis vaid 5% selle vanusegrupi inimestest.

Nendest inimestest, kes oskasid mingil tasemel eesti keelt, ei saanud ometi aru või ei suutnud teha variantide vahel valikut 20% vastajatest.

Kolmanda küsimuse puhul oli sarnaseid inimesi 22%, neljanda küsimuse puhul aga 33%.

Mida noorema vastajaga oli tegu, seda väiksem oli keelebarjäär ning küsimusest mitte aru saavate inimeste arv kahanes. Sellisest tendentsist võib kõneleda eranditult kõigi küsimuste puhul, mis esitati eesti keeles.

Hariduse tunnus tõi välja ootuspärase loogika. Mida kõrgema haridusega oli vastaja, seda väiksem oli tema keelebarjäär ja seda suurem oli küsimustest arusaamine.

Eestis sündinud inimestel oli väiksem keelebarjäär võrreldes nendega, kes on sündinud väljaspool Eestit. Viimased ka mõistsid küsimusi palju halvemini.

Kui küsimused esitati vene keeles, siis oli küsimustele vastamise edukus palju suurem.

Eestikeelsele testile ei andnud ühtki õiget vastust 53% kõigist küsitletutest. Venekeelsele testile ei andnud ühtki õiget vastust 6% kõigist vastajatest.

Eestikeelsele testile andsid kõik õiged vastused 8% vastajatest, venekeelsele testile aga 15% vastajatest.

Keelebarjäär osutub väga oluliseks barjääriks isegi kinniste vastuste puhul. Mida siis rääkida sellest, kui tegu on lahtiste ehk avatud küsimustega.

Keskmiseks õigete vastuste arvuks eesti keeles esitatud testis oli 1,1, venekeelse testi puhul aga 2,3 õiget vastust.

Test näitas, et inimesed, kes ütlesid, et nad tunnevad hästi kas EV põhiseadust või Kodakondsuse Seadust, andsid testile tunduvalt paremad vastused kui need, kes nimetatud seadusi tunnevad enda arvates halvasti.

Eesti keele oskus osutub väga oluliseks teguriks, iseäranis just lugemisoskus. Need, kes enda hinnangul oskavad eesti keeles hästi lugeda, andsid venekeelses testis keskmiselt 2,6 õiget vastust, need, kes ei osanud aga lugeda, said vaid 1,9 õiget vastust.

Mida kõrgemat tunnistust eesti keele oskamise kohta vastaja omas, seda suurem on tal ka õigete vastuste arv testis, seda nii eestikeelses kui ka venekeelses testis.

Need inimesed, kes arvasid, et nad suudavad ära teha kodakondsuse eksami, olid tunduvalt edukamad testile vastamises kui need, kes leidsid, et nad ei suudaks seda teha.

Need, kes olid juba käinud kodakondsuse eksamit tegemas, olid õigete vastuste poolest tunduvalt edukamad kui need, kes polnud veel käinud sellel eksamil.

See, kas inimene teab, et eksisteerivad vastavad kodakondsuse eksamiks ettevalmistuskursused, ei anna edu nende ees, kes seda asjaolu ei tea. Küll aga võib küsitluse põhjal kindlasti väita, et need, kes on neil kursustel käinud, andsid tunduvalt rohkem õigeid vastuseid võrreldes nendega, kes pole neil kursustel käinud. Kuigi kursuste kasulikkus võinuks ilmnedagi pisut suuremas õigete vastuste arvus. Praegu oli nende arv 2,5.

Need inimesed, kes on plaaninud kodakondsuse eksamit teha järgneva 12 kuu jooksul, saavutasid parema tulemuse, kui need, kes ei plaani eksamile minna.

Testile vastamist pidas kergeks 63% küsitletutest, raskeks aga 34%. Küsitlustulemused näitasid, et eksisteerib väga selge korrelatsioon selle vahel, kui võrd kergeks peeti testi küsimusi ning õigete vastuste arv. Nende puhul, kes pidas testi väga kergeks, kujunes õigete vastuste arvuks 2,8, nende puhul, kes pidas seda väga raskeks, kujunes õigete vastuste arvuks 1,4.

Mehed pidasid testi mõnevõrra kergemaks kui naised, noored omakorda kergemaks kui vanemad inimesed. Kõrgema haridusega inimesed pidasid testi mõnevõrra kergemaks kui kesk- ja madalama haridusega inimesed.

Eestis sündinutele tundus test mõnevõrra kergemana kui nendele, kelle sünnikoht asub mujal.

Mehed andsid naistega võrreldes täpsemaid vastuseid. Nooremad vastajad andsid üldiselt vanemate inimestega võrreldes rohkem õigeid vastuseid. Suurim erinevus ilmnis eesti keeles tehtud testis, kuid ka venekeelses testis oli vahe päris märgatav (õigete vastuste arv 15-19 aastastel venekeelse testi puhul oli 2,8, üle 60aastaste puhul aga 1,8).

Mida lühem on Eestis elamise periood, seda paremini oskasid vastajad küsimustele vastata. Kõige halvema tulemused said need, kes on Eestisse tulnud elama ajavahemikul 1938-1968.a. Need inimesed, kes tulid Eestisse elama aastatel 1986-2000 andsid testile õigeimaid vastuseid, seda nii eestikeelse kui ka venekeelse testi puhul.

Hariduse tunnus osutub väga selgeks kriteeriumiks, mis determineerib õigete vastuste arvu, seda eelkõige kõrgema hariduse osas. Kõrgharidusega inimesed annavad parema tulemuse kui madalama haridusega inimesed. Venekeelse testi puhul ei ole see vahe siiski väga suur, aga eestikeelse testi puhul on erinevus märksa selgem.

Juhtide, spetsialistide ning kontoritöötajate testiküsimustele antud vastused on täpsemad kui teiste ametite esindajate vastused.

Sissetulek aga ei osutu faktoriks, mis oluliselt diferentseeriks õigesti antud vastuste arvu. Need küsitletud, kes ei soovi endale mingit kodakondsust, annavad testidele ka halvimald vastused.